

Om te beginnen

Waarom dit boek?

Leraren in alle onderwijssectoren zijn continu bezig om hun werk – onderwijs verzorgen – op de best mogelijke manier te doen. Ze hebben hart voor hun leerlingen, hun vak, hun team en hun school. Ze willen steeds beter worden in hun werk. In dit boek staat professionalisering van leraren centraal. Bij professionalisering denken veel mensen in eerste instantie aan formele leerprocessen. Professionalisering wordt vaak gezien als leren dat georganiseerd, bijvoorbeeld door middel van een studiedag, cursus of opleiding, plaatsvindt. Wij vatten professionalisering op als zowel formeel als informeel leren. Bij informeel leren gaat het om leren dat van alledag is. Veel leren in scholen vindt onbewust, informeel plaats, als een soort bijproduct in, tijdens en door het werk, alleen of juist samen met anderen.¹ Professionalisering definiëren we als ‘hoe je als professional nog beter kunt worden in je werk’.

In de afgelopen jaren hebben wij ons vanuit verschillende invalshoeken beziggehouden met professionalisering van leraren en de rol van de schoolleider daarbij. We hebben veel ervaring opgedaan met het begeleiden van professionaliserings-trajecten en met het zichtbaar maken en laten benoemen van leeropbrengsten door leraren. We hebben goed zicht gekregen op de wijze waarop leraren werken aan hun professionele groei. Deze ervaring willen we delen met anderen. Dit boek is een bundeling van onze gezamenlijke inzichten rond professionalisering van leraren.

1

Van Gennip, H., Van Kuijk, J., & Van der Krogt, F. (2007). *Professionele ontwikkeling door werken aan onderwijs en loopbaan. Onderzoek naar leerrelevante ervaringen van leraren in basisscholen*. Nijmegen: ITS.

In ons boek staan leraren² centraal. Zij zijn degenen die elke dag met leerlingen werken. Zij zijn degenen die elke dag nadenken over de wijze waarop ze de leerprocessen van leerlingen nog beter kunnen begrijpen en ondersteunen of stimuleren. Het boek kan leraren helpen stil te staan bij hun *eigen* leerprocessen. Het boek biedt leraren informatie over hoe ze leren en geeft hen tools om het eigen leerproces beter te begrijpen en richting te geven. Het boek helpt leraren om over hun eigen leerproces het goede gesprek te voeren met zichzelf, met elkaar en met hun leidinggevende. Werken in scholen vraagt om alledaags leren. Dat geldt niet alleen voor leraren, maar ook voor alle professionals die in en om de school werken. Alledaags informeel leren wordt vaak niet geëxpliciteerd. Dat is jammer, want door het te expliciteren kan er nog meer geleerd worden. We leren namelijk niet van de ervaringen alleen, maar juist van het reflecteren op de ervaringen. Om grip te krijgen op leerprocessen bespreken we een praktisch bruikbaar werkmodel.

Ons boek is bedoeld voor alle professionals die werken in het onderwijs. Daarmee bedoelen we mensen die in scholen werken, zoals leraren, intern begeleiders, schoolleiders (op alle niveaus binnen de organisatie), maar ook stafmedewerkers (bijvoorbeeld van kwaliteitszorg en HRM) en de bestuurder. We bedoelen ook lerarenopleiders en adviseurs of trainers die werken met professionals in de scholen. Het boek is bedoeld voor alle onderwijsprofessionals die zich continu professioneel willen blijven ontwikkelen. Professionals die in en om de school werken, kunnen het boek gebruiken om kennis van en begrip over het leren van leraren te krijgen. Ze kunnen inspiratie halen uit het boek om zicht te krijgen op het leren van leraren en dit te ondersteunen en te begeleiden. Ze kunnen het boek ook gebruiken om zicht te krijgen op hun eigen leerprocessen.

Opbouw van dit boek

Het boek is opgebouwd uit twee delen. In het eerste deel geven we in vogelvlucht een theoretisch overzicht over professionalisering van leraren. In het tweede deel geven we concrete handvatten om professionalisering van en door leraren en andere onderwijsprofessionals vorm te geven.

In het eerste deel schetsen we het waarom van professionalisering: waarom is professionalisering van belang voor de beroepsgroep van leraren en het aanzien van leraren in het algemeen? Waarom is professionalisering van belang voor individuele leraren en voor de leraar als lid van een team in een onderwijsorganisatie?

We staan ook stil bij het denken over professionalisering, hoe dit verschoven is van het ‘tekortmodel’ en het beeld van leraar als uitvoerder (anderen bepalen voor leraren wat ze moeten leren, waarbij ervan uit wordt gegaan dat ze dat nog niet of onvoldoende kunnen) naar eigenaarschap over het eigen leren (‘waar wil ik als leraar beter in worden?’) en het beeld van de leraar als onderzoeker en ontwerper van leerprocessen. Passend bij deze ontwikkeling zijn de manieren waarop er door leraren geleerd wordt, steeds meer samen met collega’s in en door het werk en minder in aparte trainingen of workshops. Met deze verschuiving in manieren van professionalisering wordt het des te belangrijker dat leraren zelf kunnen benoemen wat en hoe ze leren. We besluiten het eerste deel met een beschrijving van een model van professionele groei dat behulpzaam is om het proces en de opbrengsten van professionalisering in kaart te brengen.

In het tweede deel delen we onze ervaringen met het werken met het model van professionele groei. We presenteren een praktisch model dat gebruikt kan worden bij het ontwerpen van professionaliseringstrajecten, het formuleren van de leerbehoeften en het in kaart brengen van de leeropbrengsten. Het model helpt lerende onderwijsprofessionals om grip te krijgen op hun leren. In ons boek staat het leren van de leraar centraal. De leraar kan het model gebruiken om na te denken over wat zij wil leren. Wat zijn haar leerbehoeften? Wat hebben haar leerlingen nodig en hoe kan zij daar een rol in spelen? Wat kan ze daarvoor zelf verder ontwikkelen? Op welke wijze kan ze dat leren? Welke leeractiviteiten kan ze daarvoor ondernemen?

Niet alleen de leraar, maar ook andere onderwijsprofessionals kunnen het model gebruiken om grip te krijgen op hun eigen leerprocessen. De lerende kan het model gebruiken om eerder genoemde vragen te beantwoorden. Leren doe je echter niet alleen, maar in een sociale context. Onderwijsprofessionals kunnen het model gebruiken om met elkaar in gesprek te gaan over hun leerproces. Het model kan gebruikt worden als reflectie-instrument na afloop van een leertraject. Het model als reflectie-instrument wordt dan gebruikt om terug te blikken en na te gaan wat en hoe er geleerd is. Vaak leidt dat tot het formuleren van nieuwe leerbehoeften of leerdoelen. Het model kan daarbij ondersteunend werken als

ontwerpinstrument: wat wil de lerende leren en hoe? In verschillende paragrafen bespreken we mogelijkheden om met het model aan de slag te gaan.

Hoe kun je dit boek gebruiken?

Je kunt dit boek op verschillende manieren gebruiken. Houd daarbij rekening met de verschillende doelen van de delen. Deel 1 is bedoeld als achtergrondinformatie over professionalisering van leraren en is een meer theoretisch deel. Deel 2 is bedoeld als een praktisch hulpmiddel bij het evalueren van leeropbrengsten, het formuleren van leerdoelen en het ontwerpen van leeractiviteiten. In elk hoofdstuk in deel 2 staat een toepassing centraal. Als lezer kies je met welke toepassing je aan de slag wilt; je hoeft dus niet deel 2 van kافت tot kافت te lezen.

De eenvoudigste manier is door het boek te lezen (en eventueel aantekeningen te maken) en door de digitale flitscolleges te bekijken. In de flitscolleges lichten we een aantal theoretische begrippen verder toe en geven we een aantal voorbeelden van werken met het model van professionele groei. In het boek tref je het icoontje aan voor verwijzing naar deze flitscolleges. De flitscolleges staan op de website van de uitgever, www.gompel-svacina.eu.

De tweede manier is om het boek te gebruiken als een leerwerkboek. In het boek bieden we de mogelijkheid om zelf actief aan de slag te gaan door verschillende didactische opdrachten aan te bieden. In deze opdrachten nodigen we je uit te reflecteren op jouw leerproces en stellen we vragen waarvan we hopen dat ze bijdragen aan reflectie. Het is uiteraard aan de lezer zelf of zij van dat aanbod gebruik wil maken. De opdrachten zijn te herkennen aan het icoontje. Deze didactische opdrachten kun je alleen maken, maar je kunt er ook voor kiezen om dit samen met collega's te doen.

De derde manier is om het in het tweede deel aangeboden praktijkmodel van professionele groei te gebruiken met anderen (leraren, schoolleiders, bestuur, lerarenopleiders, adviseurs). Door er gezamenlijk mee te werken ontwikkel je een gemeenschappelijke taal. Door er samen mee te werken verrijk je ook het leerproces, omdat je dit vanuit verschillende perspectieven benadert. Kies hierbij met welke paragraaf je aan de slag gaat, laat je hierbij leiden door de titel.

Op de website van de uitgever, www.gompel-svacina.eu, vind je de flitscolleges, de reflectieopdracht (zie bijlage achteraan het boek) en de figuren uit deel 2. Scan onderstaande QR-code. Je komt dan onmiddellijk op de juiste webpagina terecht.

